



"Het S.M.A.K.
is mijn maîtresse"

Met een onevidente collectietentoonstelling, twee collectieboeken én plannen voor een nieuw museum viert **Philippe Van Cauteren** de 20e verjaardag van zijn **S.M.A.K.** COLLECT roosterde hem met **20 vragen**.

TEKST: **THIJS DEMEULEMEESTER** PORTRET: **ANNA DRIJBOOMS**

1. 'Highlights for a future' heet de verjaardags-expo van het S.M.A.K. Maak je je er gemakkelijk vanaf met een 'best of' uit de collectie?

"We hadden makkelijk een zaaltje Tuymans, een ensemble van Berlinde De Bruyckere en Michaël Borremans en een presentatie rond Joseph Beuys kunnen doen. Maar de wens was een andere tentoonstelling te maken, geen opsomming van 'usual suspects'. 'Highlights for a future' nodigt uit om na te denken: hebben we wel nog 'highlights' nodig in de wereld waar we vandaag in leven? De expo is dus een uitnodiging om na te denken over wat kunst vandaag en morgen kan betekenen. De presentatie is niet chronologisch of thematisch. Zo tonen we onverwachte werken in verrassende combinaties: Francis Bacon in dialoog met Kader Attia, Henrik Olesen, András Hálasz... We willen risico's nemen met deze presentatie. Het moet een beetje schuren."

2. Je publiceert naar aanleiding van de expo een collectiecatalogus: een klepper van 2000 bladzijden. Wie zal dat willen kopen voor 800 euro?

"Er worden twee boeken gepubliceerd. Er is de nieuwe publieke collectiecatalogus uitgegeven door Mercatorfonds met een selectie van 300 werken, en dan is er inderdaad een 2.000 pagina tellend boek dat de volledige collectie van S.M.A.K. omvat, ongeveer 3.000 werken. Dit tweede boek wordt een hebbing, waarvoor we zeker een publiek hebben. Het is de eerste keer dat we alle kunstwerken samen in een boek hebben, op de edities na. Het boeiende is: bekende en

onbekende artiesten staan vlak naast elkaar. Voor die collectiecatalogus schreef ik een tekst, die vertrekt vanuit een soort menselijkheid en nederigheid. We zijn ver weg van de encyclopedische ambitie van het museum, van de heroïsche exploitatie van kunstwerk en kunstenaar. De collectie van het S.M.A.K. is fragmentair, haperend en intiem. De collectie op zich is stom, maar het is de eloquentie van de gebruiker die ze laat spreken."

3. Zijn er veel verzamelaars die werken schenken of in permanente bruikleen geven aan het S.M.A.K.?

"Zeker, het gaat toch om een 800-tal werken in de collectie. Maar we weigeren ook schenkingen of permanente bruiklenen. Het S.M.A.K. moet geen extern depot voor derden worden. Ik wil enkel werk binnenhalen, waar ik actief mee wil omgaan. Soms is zo'n permanente bruikleen of schenking ook interessant voor de verzamelaar zelf, omdat hij of zij op die manier een legitimiteit als verzamelaar aantoot."

4. Moeten we de expo 'Highlights for a future' lezen als een aperitief voor wat er in het nieuwe museumgebouw te zien kan zijn?

"Het is een deel van wat permanent getoond zou kunnen worden, als hefboom voor later. Een prototype van de permanente collectie in het nieuwe gebouw. Maar daarnaast hebben we nog minstens zoveel plaats nodig voor tijdelijke tentoonstellingen. Geen enkel museum in dit land kan leven van zijn collectie alleen."

"De collectie van het S.M.A.K. is fragmentair, haperend en intiem. De collectie op zich is stom, maar het is de eloquentie van de gebruiker die ze laat spreken."



links

David Hammons, 'Chasing the Blue Train', 1989-1991. Mixed media, afmetingen variëren.

© Foto: Dirk Pauwels.

—
"Binnenkort wordt het maken van tentoonstellingen in het huidige gebouw bijna onmogelijk."

5. Je wil dat het nieuwe gebouw er komt tegen 2025? Is dat wel haalbaar?

"Ik twijfel er niet aan. En neen, ik heb niet het gevoel dat ik aan een dood paard aan het trekken ben. Er is een volumestudie gebeurd in de vorige legislatuur. Die berekende hoeveel plaats je nodig hebt om 500 werken permanent te tonen. Eén van de mogelijke pistes is een nieuwbouw. Wat het ook wordt en waar het nieuwe museum ook zal zijn, vandaag is het aan het museum om de urgentie te benadrukken. Binnenkort wordt het maken van tentoonstellingen in het huidige gebouw bijna onmogelijk."

6. Moet het nieuwe gebouw iconwaarde hebben? Het huidige is nogal karakterloos.

"We streven niet naar een Guggenheim Bilbao, wel naar een degelijk bescheiden onderdak voor de collectie, het depot en de tentoonstellingen. Hoe vaak de functie van het museum ook al is heruitgevonden, het museum moet een shelter blijven om kunst zo lang mogelijk te conserveren voor de toekomst. Voor die nieuwbouw is geld het minste probleem. De regelgeving is minstens even uitdagend."

7. Wat zou jouw mentor Jan Hoet over die nieuwbouw denken?

"Karel Geirlandt ijverde vanaf 1957 met zijn 'Vereniging voor het Museum van Hedendaagse Kunst' voor een autonoom museum. In 1975 werd Jan Hoet aangesteld als directeur van het nieuwe Museum van Hedendaagse Kunst, toen nog ondergebracht in het Museum voor Schone Kunsten. In 1999, na 20 jaar wachten, kreeg hij eindelijk zijn aparte gebouw. Een doekje voor het bloeden, besefte hij toen ook. Het museumgebouw is weliswaar fijn, pretentieloos en dienstbaar, maar het beantwoordt helemaal niet meer aan de internationale museumstandaarden. Toen ik Jan aan het einde van zijn leven sprak over mijn droom voor een nieuw gebouw, vond hij dat niet nodig. Het S.M.A.K. was Jan Hoet en de collectie van Jan Hoet, niet van de Stad Gent. Ik ben nu het gezicht van het S.M.A.K., maar ik wil dat het museum gedepersonaliseerd wordt. De collectie en de kunstenaar moet centraal staan. Binnen 20 jaar is er een generatie die geen idee heeft wie Karel Geirlandt of Jan Hoet was. Maar de collectie zal blijven leven en als getuige van zijn tijd blijven bestaan."

8. Met 123.000 euro aankoopbudget kan je toch geen ambitieus museum runnen?

"We hebben niet veel middelen, maar ik wil daar niet over zeuren. We krijgen veel schenkingen en dat bedrag van de schenkingen vertegenwoordigt een veelvoud van ons aankoopbudget. Die 123.000 euro houdt ons dus niet tegen om

de verzameling grondig te verrijken. Het zou natuurlijk makkelijker zijn als er wat meer centen waren. We hebben bijvoorbeeld recent een belangrijke installatie van Francis Alÿs gekocht. Onze ambitie blijft groot. En dat heeft de recente Gerhard Richter tentoonstelling ook wel bewezen. Of de solo van Nairy Baghramian, een internationale toptentoonstelling, waar veel grote musea ons voor benijden."

9. Zowel WIELS als Museum Dhondt-Dhaenens halen honderdduizenden euro op met jaarlijkse benefietveilingen. Waarom doet S.M.A.K. nooit zo'n kapitaalronde?

"Als museum moet je consequent handelen naar het soort instelling dat je bent. Als je socialist bent, moet je ook geen appartement huren op kosten van Samusocial. Wij zijn een museum dat is ontstaan uit de Vriendenwerking. Het S.M.A.K. trekt altijd resoluut de kaart van de artiest. Daarom ga ik ook nooit zo'n veiling organiseren, want het zijn de kunstenaars die keer op keer gratis werken moeten leveren voor die veiling. En de kwaliteit van die werken gaat bovendien jaar na jaar steeds maar naar beneden."

10. Je was 6 jaar toen Jan Hoet met een sectie hedendaagse kunst in het MSK begon. Wat zijn je vroegste herinneringen aan het museum?

"Ik wist al van jongsaf dat ik mijn leven aan kunst wou wijden. Ik was 12 toen ik het MSK voor het eerst bezocht. Mijn ouders kwamen uit Zele en reisden nooit. Eén keer per jaar reden we met het gezin naar de dierentuin in Antwerpen, maar als er geen plaats op de parking was, reed mijn pa gewoon terug. Eén keer was de zoo dicht, dus gingen we naar het Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen. Een openbaring! Toen ik aan het Sint-Lodewijkscollege in Lokeren zat, liep ik na school dagelijks binnen bij veilingzaal De Vuyst. Gaston De Vuyst heeft me veel geleerd. Tijdens 'Chambres d'Amis', in 1986, was ik 17. "Jan Hoet is gek", zei mijn vader toen. Maar ik werd steeds gretiger om kunst te zien. In Waasmunster was er tussen 1981 en 1991 het kunstinitiatief GA, gerund door Wilfried Huet, de man achter Gagarin Magazine. Daar ontdekte ik het werk van o.a. Marina Abramovic, Bernd Lohaus, Philippe Van Snick en vele anderen. In Amsterdam bij de tentoonstelling 'La Grande Parade' in het Stedelijk Museum ontdekte ik Barnett Newman, Jackson Pollock, Robert Ryman: allemaal kunstenaars die ik kende uit boeken. Logisch dat ik kunsthistoricus wou worden, alleen was mijn vader geen fan. Dus studeerde ik sociologie en pas in 1993 kunstgeschiedenis. Als student belde ik Jan Hoet al met de vraag of ik gratis mocht komen helpen. De dag erna was ik al welkom. Met kisten sleuren, de bar runnen, toezicht houden, kunste-



Uit de collectie 'Verlust der Mitte', ge-
cureerd door Christoph Büchel, 2017.
© Foto: Dirk Pauwels.

naars logistiek helpen: ik heb zowat alles gedaan. De magie van de depots: daar was het mij om te doen. De Francis Bacon kunnen zien, als hij niet in de zalen hangt. Veel ben ik niet meer naar de lessen kunstgeschiedenis geweest: ik hing de hele tijd rond in het museum."

11. Hoe ben je dan uiteindelijk op de directeurspost beland?

"Ik was hier bijna dagelijks, tot 's avonds laat. Ik zag Jan Hoet roepen en tieren, maar ook dynamieken veroorzaken tussen kunstenaars. "Hoe komt het dat jij hier altijd bent?", vroeg hij me op een avond. Ik begon meer en meer in zijn kijker te lopen. In 1996 hielp ik mee aan de expo 'De Rode Poort', de openingstentoonstelling in het tijdelijke, nieuwe gebouw waar nu een deel van ons depot zit. Maar mijn vuurdoop was de show van Marina Abramovic, die ik samen met Jan organiseerde. Daarna werkten we nog samen op 'Over The Edges' (2000) en 'Sonsbeek' (2001). In 2003 werd Jan Hoet opgevolgd door Peter Doroshenko. Intussen verhuisde ik naar Brazilië, waar ik een tijdlang gewerkt heb in Fortaleza, en daarna naar Duitsland. Ik had het idee om daar te blijven, maar ik kreeg in 2005 plots telefoon van het S.M.A.K. met de dringende vraag of ik een half jaar kon inspringen als directeur ad interim. Ik zag het altijd als een tijdelijke opdracht, maar intussen zit ik hier nog altijd."

12. Wordt dat nieuwe gebouw dan je afscheid? Moet er geen nieuwe directeur aan het roer komen, eenmaal dat project is gerealiseerd?

"Ik loop al 25 jaar rond in het S.M.A.K., waarvan de laatste 14 op de directeurspositie. Het museum is mijn maitresse. Gezien mijn lange en emotionele band met de plek, voel ik mij verschuldigd om dat nieuwe gebouw zelf nog te realiseren. Ik wil het S.M.A.K. voorbereiden op de toekomst. Vraagt dat nieuwe hoofdstuk ook een nieuwe directeur? Waarschijnlijk wel. Voor mij zit er nu

haast op het museumproject. Want als we willen blijven ambitieuze expo's maken, dan wordt dat zoals ik al zei met de dag precairder. Bruiklenen zoals Gerhard Richter zullen niet meer lukken. Hoe absurd dat ook is: privéverzamelaars bewaren thuis hun werken in de garage, maar als ze uitgeleend worden aan een museum, moet alles compleet volgens het boekje gebeuren."

13. Berline De Bruyckeres 'Cripplewood' en het Iraakse paviljoen op de Biënnale van Venetië, de Triënnale in Kathmandu: allemaal extra muros projecten die je cureerde. Zie je dat als projecten van het S.M.A.K. of staan die realisaties vooral mooi op jouw CV?

"Dat zijn allemaal S.M.A.K.-satellieten: projecten die niet verankerd zijn in Gent, maar wel allemaal een echo krijgen in het museum. Er komt een expo met Nepalese artiesten, Berlindes project én de Iraakse kunstenaars waren al in Gent te zien. De rebound ervan komt in Gent terecht, dat is belangrijk. Ik doe die projecten niet om op mijn CV te zetten. Ik zou je zelfs geen CV kunnen geven."

14. Hoeveel invloed hebben verzamelaars en galeriehouders op jouw programmatie in het museum?

"Ik laat me niet beïnvloeden. Nul. We zijn een membraan tussen de artiest en zijn publiek, zoals een box ervoor zorgt dat de muziektrillingen hoorbaar zijn. Centraal staat bij ons de kunstenaar, alle andere spelers – verzamelaars, handelaars, curatoren, critici – vliegen als elektronen rond die kern."

15. Wat is de plek van verzamelaars in dat ecosysteem?

"In de jaren 80 had je duidelijke tussenschotten tussen museum, curator, verzamelaar, kunstenaar en kunsthandel. Elk had zijn rolletje. Nu zit dat ecosysteem wat ingewikkelder in elkaar. Ver-

Nedko Solakov, 'The Collector of Art (somewhere in Africa there is a great black man collecting art from Europe and America, buying his Picasso for 23 coconuts ...)', 1992 tot heden. Mixed media, afmetingen variëren. © Foto: Dirk Pauwels.



zamelaars zijn maar één van de deelpublieken die wij aanspreken. De Vrienden van het S.M.A.K. is een prachtige organisatie met een 2000-tal leden, waarvan een groep verzamelaar is. Sommige zijn nauw betrokken, andere nauwelijks, andere geven werken in langdurige bruikleen. Met de verzamelaars waarmee ik werk, wil ik een dialoog hebben, ook al strookt hun visie niet met de mijne. Hedendaagse kunst kopen of exposeren is namelijk een serieuze bezigheid: er hoort een culturele verantwoordelijkheid bij. Ik vind dat je je pas verzamelaar kan noemen, als je iets terugdoet voor de gemeenschap. Ik geloof in die medeplichtigheid."

16. Hoe ver ging Tim Van Laeres medeplichtigheid voor de solo-expo van Rinus Van de Velde, een artiest die hij als galeriehouder vertegenwoordigt?

"Rinus hebben we in het S.M.A.K. voor het eerst getoond in 2008, de grote tentoonstelling 'Donogoo Tonka' is er in 2016 gekomen. Dit toont aan dat we als S.M.A.K. relaties opbouwen met kunstenaars op langere termijn. Bij de tentoonstelling in 2016 heeft de galerie het museum ondersteunt door bijvoorbeeld advertenties te plaatsen in Artforum en andere tijdschriften. Dat is het. Er zijn collega-curatoren of directeurs die wel hun keuzes van bepaalde commerciële elementen laten afhangen. Maar ik vind de autonomie van het museum belangrijk. De deur openzetten voor de kunsthandel, is delicaat. Een museum is geen showroom van een galerie. Als publieke instelling, betaald met overheidsgeld, moet je een bepaalde neutraliteit hebben. Ja, we krijgen soms kant-en-klare tentoonstellingen aangeboden, die volledig gefinancierd zijn. Maar dat weigeren we consequent. Zelfs als we weten dat het veel bezoekers zou krijgen. Bezoekers zijn een gevolg, geen doel op zich."

17. Plan je bewust blockbusters in, om geld in

het laatje te brengen?

"Ik denk daar zeker over na. Maar je moet wel weten: het S.M.A.K. heeft een jong publiek, en dat brengt niet zoveel op qua ticketing, omdat er allerlei kortingen zijn. We halen gemiddeld zo'n 100.000 bezoekers per jaar. Ik hoop met 'Highlights for a future' op minstens 80.000 te landen."

18. Hoe hard heeft het Toporovski-schandaal van het MSK afgestraald op het naburige S.M.A.K.?

"Niet. In dat ganse debat heb ik me ook niet uitgesproken. Zelfs de brief heb ik niet ondertekend. Ik vind de hele affaire een interne aangelegenheid van de Raad van Bestuur van het MSK. Ik wil collegiaal zijn met de burens, ook uit respect voor het instituut museum."

19. Met andere woorden: het had je nooit overkomen?

"Ik denk dat niemand kan zeggen dat het hem of haar nooit zou overkomen. Maar ik zou wel anders handelen. Van het ogenblik dat er twijfel bestaat over de authenticiteit van een werk dat in het museum getoond wordt, dan haal je dit onmiddellijk uit de tentoonstelling. Uit respect voor de bezoeker, anders speel je met zijn voeten."

20. Iedereen kan toch fouten maken?

"Als er morgen een verzamelaar bij het S.M.A.K. aanklopt met bijvoorbeeld twintig Cy Twombly's, dan moet je je toch afvragen waar ze vandaan komen, wie die persoon is, en waarom die werken nog nooit getoond zijn? Dat zijn toch elementaire vragen? Het gaat niet alleen over de authenticiteit van die werken, het is ook een kwestie van deontologie. Kunstenaar Jef Geys verwoordde het prachtig: 'In de kunstwereld hangt er teveel mist, we moeten het meer laten regenen!'"

Meer weten

Bezoeken

'20 jaar S.M.A.K. De Collectie (1) | Highlights for a Future'
S.M.A.K.
Jan Hoetplein 1
Gent
www.smak.be
16-03 t/m 29-09